

Szürke hétköznapiakban, ünnepi pillanat

Beszélgetés dr. Benkő András zenetörténésszel

Benkő András zenetörténészt kiválóan felkészült tanárként ismertem meg zeneakadémista éveim során, az 1970-es években. Diákársaimmal, csalahatlan zenei tájékozottságát, sokoldalú, alapos dokumentáltságát, nagyfokú tudását csodálva, „lábam járó, élő lexikonnak” tekintettük. Halk szavú, szerény, példamutató emberi magatartásával emberségre tanított. Pedagógusként felcsigázta bennünk a tudásvágyat, a tanulás szeretetét, a rendszeres munkában rejlő örömet. Pedagógus- és kutatómunkájának igényességével, tanítványait is igényességre nevelte. Önzelen szakmai segítségével mindnyájunkból a legjobb teljesítményt próbálta kicsalni. Örülök, hogy tanítványia lehettem. Zeneitanári tevékenységével párhuzamosan végzi zenetörténeti kutatómunkáját. Összeállítja Seprődi János, és Lakatos István zenei könyvszeretnek jegyzékét. Közül Bethlen Gábor, Bartók Béla, Kodály Zoltán kiadatlan leveleiből. Székely László, Madass Sándor, Almási Sámuel, Orbán Zsigmond, Csajági-népdalok, Csokonai-dalok, halotti énekek értékes kéziratát ismerteti. Zenei tankönyvirodalmunkkal, körustörténettel, Kodály irodalmi megzenésítésével, az erdélyi magyar zenetörténet korai szakaszaival foglalkozik. Egyéni kötetei: *A Bolyaiak zeneelmélete, Zenei kislexikon, Bartók Béla romániai hangversenyei, A református egyházi ének története, Zoltán Aladár-monográfia*, gyűjtéményes kötetekből a *Romániai Bartók-interjúk* és az ő gondozásában jelent meg Seprődi János *valószínű zenei írásai és népzenei gyűjtése, 1977–89 között a Zenetudományi Írások szerkesztője. A Romániai Irodalmi Lexikon* és a Londonban megjelenő angol *Grove-lexikon* munkatársa.

– Miért éppen a zenetörténetet választotta tudományos munkásságául?

– Az elején a kórusvezetést szerettem. Volt is egy jó kórusom, még tanító koromban. A hídelvi felekezeti iskola gyermekkórusát több évig tanítottam. A gyerekek nagyon tudtak lelkesedni, így engem is magukkal ragadtak, s a kollégáikat sem zavarta, ha a gyerekek utolsó órákban kórusra jöttek: Kodály-, Bartók-műveket énekeltek. Tanítókodással párhuzamosan végeztem a főiskolát. Bizony ez nem volt könnyű, így aztán harmadéves koromban tanulmányi szabadságot kértem, majd negyedévesen kineveztek tanársegédnek a főiskola zenetörténeti tanszakára. Ezen a szakon, egy J. S. Bach-ról írott szemináriumi dolgozatot indított el.

Énnek a munkának is megvoltak a nehéz oldalai, hisz évfolyamtársakkal és az alattam járó I–III. évvel kellett szembenézni. Nem volt könnyű megtalálni a megfelelő hangot úgy, hogy ne legyen túl hivatalos se, de azért legyen meg az óra hangulata. Lakatos István volt az előadótanár, én mellette voltam tanársegéd, adjunktus. Ő '73-ban ment nyugdíjba, akkor a főiskola rektora S. Toduța először szólt magyarnul hivatalos keretben hozzám, közölve: „Mostantól kezdve egyedül végzi a négy évfolyamon a zenetörténet magyar nyelvű tanítását.” Ettől a perettől fogva én lettem a mindenes: négy évfolyamnak tartottam előadást és szemináriumot egyetemes, román és magyar zenetörténetből. A korábbi után bedolgoztam egy-egy talpraesettebb diáktól, aki besegített. A korábban három ember helyett végzett munka révén rövidebben művelődési érdemrendre terjesztettek fel.

– Egy alkalommal Lakatos István egyik kötetét nekem úgy dedikálta, hogy „ne menjen zenetörténésznek, nem jó mesterség”. Mit mond erről Benkő András mint Lakatos István tanítványa?

– Hát igen, Lakatos Pista bácsinak voltak ilyen jó észrevételei, többször is hangoztatta humoros megjegyzését, mint pl.: „válóok lehet a zenei bibliográfia!”. Szerintem is, a zenetörténeti

kutatás nem hálás feladat, a fiatal zenetörténésznek évek kellene, amíg fel-

készül, hosszú a begyűjtés, a beérés folyamata és ugyancsak időbe telik, amíg teret biztosítanak számára. Gondoljunk csak vissza, évekig nem volt zenei szakfolyóirat. Először a pesti *Éneklő ifjúságban* jelent meg a szülőfalumról egy ismertető írás és egy általam gyűjtött fejező népdal. Később az Igazságban, az Útunkban, a Művelődésben, napjainkban a Magyar egyházzenében és más folyóiratokban közöltem írásaimat. Nagy elégtétel, hogy *Székely László kottáskönyve* című írásom a Szabolcsi Benec II. Kodály-émlékkönyvében jelent meg.

– Melyik a fő kutatási terület, melyek a legzavesebbek a kutatás és a kutató is?

– Néha a téma keresi meg az embert, a véletlen is szerepet játszik. Ke-

reszek egy témához anyagot, és forgácsként közben más dolgozathoz is gyűl az anyag. A fő kutatási területem az erdélyi magyar zene, kéziratanyag feltárása-ismeretése, intézményi története, monográfiák.

– Mit érez a zenetörténész, amikor kutatásai alkalmával valami teljesen új adat birtokába jut?

– Itt, a kolozsvári levéltárban történet, hogy egy nap három ismeretlen,

kiadatlan Bethlen-levélre bukkantam, ami az egész erdélyi történelem és zenetörténet része. Ez olyan, mint amikor egy kémikus rájön egy régen várt képlet anyagára, mert beugrott egy láncszem. A szürke hétköznapiakban, egy ünnepi pillanat!

– Az 1989-es események előtt uralkodó cenzúra mennyiben befolyásolta írásait?

– Engem a cenzúra a *Zenei kislexikon*nal érintett fájdalmasan. Az I. kötet – mert csak ez jelent meg – össze volt már fűzve, csak a kemény fedőlapot kellett volna feltelni rá, amikor hat és fél fét téptek ki belőle, mert az egyik magyar és egyházi vonatkozásokat tartalmaztak. Nem szívesen vették a hatóságok a külföldi közléseket sem, de nem is nagyon mertünk írásokat kijuttatni. Volt akinek megvolt a szála, de annak megvolt az ára is.

– A Zenetudományi Írások II–V. kötetének szerkesztőjeként kiket indított útnak a kutatómunkában, és van-e

olyan intézmény, amely felvállalja a munka anyagi hátterét?

– A *Zenetudományi Írások* szerkesztését azért vállaltam el, mert ez volt az egyetlen lehetőség, amelyben főiskolai szinten az utánpótlást biztosítani lehetett, főleg, amikor a zenetudományi szak is létrejött. A már befutott generáció – Lakatos István, Jagamas János, Szenik Ilona, Angi István – általában közölt írásokat, s ez ösztönzőleg hatott a – Fancsali János, Vermes Péter, Dávid István, Farkas Sándor, Fekér Kálmán, Valádi Enikő, László Balák Anikó, Balla Kemes Csilla, Szalay Zoltán, Benkő Judit – fiatal, kezdő zene-kutatókra. Anyagi hátteret nem biztosított egyetlen intézmény sem a kutatásra, azonban meg kell említenem, hogy kiadott munkáimért a Kriterion Kiadó egy időben gálánsan honorált.

– Alapos, jól dokumentált, több év-

tizedes zenetörténeti munkásságáért többször is kiüntették: III. o. művelődési érdemrend (1968), Bartók-plakett (Bp. 1981), Zeneszerző Szövetség díja (1987). A legutóbbi elismerések és díjak átvételekor milyen érzések kerültek hatalmukba a tanár úr?

– Időrendi sorrendben kaptam emléklapokat a Gh. Dima Zeneakadémia 75. éves fennállására 1994-ben, 1996-ban a Magyar Reformátusok III. Világtaglalkozójának ezüst emléklékkért, 1999-ben a Magyar Köztársaság Érdemrendjéért (kiskereszt) és az EMKE Nagy István életműdíjért vehettem át. Felemelő érzés, amikor egy-egy jelentős fórum vagy éppenséggel nemzeti szinten elismerik, értékelik az ember munkásságát.

– Hogyan reagált ezekre az utóbbi küntetésekre a zeneakadémia, amelynek Benkő András 1950–85 között tanára volt?

– Nem reagált.

– Hogyan látja a zenetörténész Benkő András a hazai zenei képzés kérdését?

– Mivel nagyon hosszú ideje szünetel a magyar felsőfokú zeneoktatás, ez nyomat nagy elemi és közepfokú zenei oktatásunkban, fájdalmasan érzékelteti hatását az anyanyelvi zeneoktatásban, énekkari kultúránk fejlődésében. Ennek pótlása később egyenként, tanárként nagyon fáradságos munkával sikerülhet, egyeseknek. '89 után felmerült az az elképzelés, hogy a Bolyai önálló egyetem visszaállításával a zeneitanárképzést is az egyetemi keretben kellene megoldani, önálló karral.

– 1985-től mint a Gh. Dima Zeneakadémia nyugalmazott docense, gondolom több ideje maradt a felgyűlt anyagok rendszerezésére, az újjak felkutatására.

– A Református Teológia vallásnadrú fakultásán még 8 évet tanítottam: egyházi énekek, az egyházi énektanítás módszertanát, egyházi zenetörténetet, egyházi zenekultúrát. Ennek egy részét bedolgoztam a remélhetőleg egy éven belül megjelenő *Az európai egyházi zene története* című könyvembe. Ez a tanulmány ökömönikus szellemben íródott, de a hangsúly a reformátuson van,

mivel a református kántorképző főiskolának is anyaga. Ezenkívül nyer-

tem már megfogalmaztam egy Márkos Albert monográfiát, és leadtam két fejezetnyi szöveget a Magyar Zenetudományi Intézetbe *Magyarország zenetörténeléhez*. Lezárni munka Lakatos István monográfiája is 2000-nél több címmel, könyvesseti anyaggal.

– Lakatos István Zenetörténeti írásk című könyvet így dedikálta egykori tanítványának: „Benkő András barátomnak azt kívánom, hogy a sors majdan öreg korára olyan utódot rendeljen melléje az erdélyi zenetörténet feltárásához, mint amilyen nemrég jutott Benne. K-vár 971. dec. 6. Lakatos Pista bácsija.” En mint egykori tanítványa, megköszönve a beszélgetést, kívánom, hogy egészségesben folytathassa teljesíthetetlen, példamutató munkáját!

Kulesár Gabriella